

การศึกษาอุปลักษณะเกี่ยวกับ โรคมะเร็งในภาษาไทยตามแนวปรัชญาศาสตร์และวัจนปฏิบัติศาสตร์

นางสาววรรรณา เพ็ชรกิจ

หน้า 187 ไม้.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาศาสตร์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A COGNITIVE AND PRAGMATIC STUDY OF CANCER METAPHORS IN THAI

Miss Worawanna Petchkij

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Linguistics

Department of Linguistics

Faculty of Arts Chulalongkorn University

Academic year 2008

Copyright of Chulalongkorn University

510627

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาอุปถัมภ์เกี่ยวกับโรคมะเร็งในภาษาไทยตามแนวปรัชญา
ศาสตร์และวจนปฏิบัติศาสตร์

โดย

นางสาววรรรณา เพ็ชรกิจ

สาขาวิชา

ภาษาศาสตร์

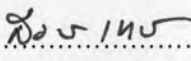
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

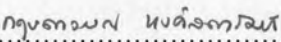
รองศาสตราจารย์ ดร. กฤษดาวรรณ หงส์คารมภ์

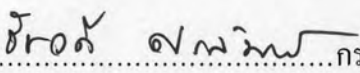
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

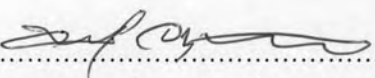
 คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพจน์ อศววิรุฬหการ)

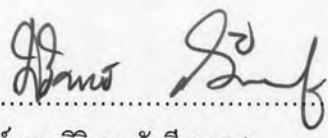
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา)

 อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. กฤษดาวรรณ หงส์คารมภ์)

 กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวุฒิ ศรีลัมพ์)

 กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิโรจน์ อรุณมานะกุล)

 กรรมการ
(อาจารย์ ดร. ศิริพร กักดีผาสุข)

รวิวรรณา เพ็ชรกิจ: การศึกษาอุปลักษณ์เกี่ยวกับโรคมะเร็งในภาษาไทยตามแนวปรัชญา
ศาสตร์และวาทวิทยาปฏิบัติศาสตร์. (A COGNITIVE AND PRAGMATIC STUDY OF
CANCER METAPHORS IN THAI) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ. ดร.กฤษดาวรรณ
หงส์สถาพรภักดิ์, 261 หน้า

งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาอุปลักษณ์เกี่ยวกับโรคมะเร็งในภาษาไทยโดยเชื่อมโยงแนวทางการวิเคราะห์อุป
ลักษณ์ของทฤษฎีมโนอุปลักษณ์จากทางภาษาศาสตร์ปรัชญากับแนวทางการวิเคราะห์การใช้อุปลักษณ์ในการ
สื่อสารของทางวาทวิทยาปฏิบัติศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับโรคมะเร็งในภาษาไทยว่า
สะท้อนมุมมองที่แพทย์และผู้ป่วยมีต่อโรคมะเร็งอย่างไร เจตนาปริเฉทเกี่ยวกับโรคมะเร็งของแพทย์และผู้ป่วยมี
อะไรบ้าง และเจตนาที่สัมพันธ์กับการใช้อุปลักษณ์และมโนอุปลักษณ์โรคมะเร็งอย่างไร

ผลการศึกษามโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับโรคมะเร็งพบว่า ผู้ป่วยมีมโนอุปลักษณ์ “โรคมะเร็งเป็นเชื้อโรค”
“โรคมะเร็งเป็นวัชพืช” “โรคมะเร็งเป็นสัตว์ร้าย” “โรคมะเร็งเป็นภัยวิบัติ” “โรคมะเร็งเป็นเพื่อน” “โรคมะเร็งเป็น
วัตถุแปลกปลอม” “การรักษาโรคมะเร็งเป็นการทำสงคราม” “การรักษาโรคมะเร็งเป็นการเดินทาง” และ “การ
รักษาโรคมะเร็งเป็นการแข่งขัน” มโนอุปลักษณ์ส่วนใหญ่พบในภาษาของแพทย์ด้วยกัน ยกเว้น “โรคมะเร็ง
เป็นเพื่อน” “การรักษาโรคมะเร็งเป็นการเดินทาง” และ “การรักษาโรคมะเร็งเป็นการแข่งขัน”

ผลการวิเคราะห์เจตนาปริเฉทในตัวบทและบทสนทนาเกี่ยวกับโรคมะเร็งของแพทย์และผู้ป่วยพบว่า
เจตนาปริเฉทเกี่ยวกับโรคมะเร็งของแพทย์ คือ (1) การให้ความรู้เกี่ยวกับโรคมะเร็งและการรักษา (2) การรณรงค์
ให้ป้องกันและเข้ารับการตรวจคัดกรองโรค และ (3) การปลอบใจให้กำลังใจผู้ป่วย ส่วนเจตนาปริเฉทเกี่ยวกับ
โรคมะเร็งของผู้ป่วยคือ (1) การแบ่งปันประสบการณ์การเจ็บป่วยและการรักษา (2) การแสดงอารมณ์ความรู้สึก
ต่างๆที่เกิดขึ้นจากการเจ็บป่วยทั้งในด้านลบและด้านบวก และ (3) การปลอบใจให้กำลังใจผู้ป่วยมะเร็งคนอื่นๆ
ญาติของผู้ป่วย และตนเอง เจตนาเหล่านี้แสดงผ่านวาทกรรม 4 กลุ่มใหญ่ คือ การบรรยาย การกำหนดให้ทำ การ
แสดงอารมณ์ความรู้สึก และการสัญญา

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเจตนาและมโนอุปลักษณ์พบว่า มโนอุปลักษณ์หนึ่งๆเป็นกลวิธีใน
การทำวาทกรรมได้หลายแบบเพื่อสื่อเจตนาหนึ่ง การใช้มโนอุปลักษณ์จึงไม่สัมพันธ์กับประเภทของวาทกรรม
แต่สัมพันธ์กับเจตนาในการสื่อสารของแพทย์และผู้ป่วย และสัมพันธ์กับคุณสมบัติ “การทำให้เด่น” (highlighting
property) ของแต่ละมโนอุปลักษณ์ มโนอุปลักษณ์หนึ่งๆไม่สามารถอธิบายมโนทัศน์โรคมะเร็งได้ทั้งมโนทัศน์
แพทย์และผู้ป่วยจึงใช้ทุกมโนอุปลักษณ์ที่พบในการบรรยายคุณสมบัติด้านต่างๆของมโนทัศน์โรคมะเร็งตาม
คุณสมบัติการทำให้เด่นนี้ และใช้เพียงบางมโนอุปลักษณ์ในการปลอบใจให้กำลังใจและการแสดงอารมณ์ความรู้สึก
ที่พบมากคือ มโนอุปลักษณ์ “โรคมะเร็งเป็นเพื่อน” “การรักษาโรคมะเร็งเป็นการทำสงคราม” และ “การรักษา
โรคมะเร็งเป็นการแข่งขัน”

ภาควิชา ภาษาศาสตร์

สาขาวิชา ภาษาศาสตร์

ปีการศึกษา 2551

ลายมือชื่อนิติสด..... *การรณา เพ็ชรกิจ*

ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก..... *กฤษดาวรรณ หงส์สถาพรภักดิ์*

4680914422: MAJOR LINGUISTICS

KEY WORD: CONCEPTUAL METAPHOR/ CANCER DISCOURSE/ METAPHORICAL USE/ DISCOURSE PURPOSE/ SPEECH ACT

WORAWANNA PETCHKIJ: A COGNITIVE AND PRAGMATIC STUDY OF CANCER METAPHORS IN THAI. THESIS PRINCIPAL ADVISOR: ASSOC. PROF. KRISADAWAN HONGLADAROM, Ph.D. 261 pp.

This dissertation aims to study cancer metaphors in Thai by integrating the conceptual metaphor analysis from cognitive area of linguistics with pragmatic analysis of metaphorical use by doctors and cancer patients. The purposes of this study are to find out conceptual metaphors about cancer, doctors and patients' purposes in cancer discourses and relations between discourse purposes, conceptual metaphors of cancer, and metaphorical use.

The conceptual metaphor analysis shows 9 conceptual metaphors from patients' cancer discourses which are CANCER IS A GERM, CANCER IS A WEED, CANCER IS A BAD ANIMAL, CANCER IS A FRIEND, CANCER IS A DISASTER, CANCER IS AN ALIEN OBJECT, CANCER TREATMENT IS WAR, CANCER TREATMENT IS A JOURNEY, and CANCER TREATMENT IS A GAME. These conceptual metaphors are also found in doctors' cancer discourses except CANCER IS A FRIEND, CANCER TREATMENT IS A JOURNEY, and CANCER TREATMENT IS A GAME.

Pragmatic analysis shows that discourse purposes in doctors' discourse are (1) providing knowledge about cancer and cancer treatment, (2) convincing people to prevent cancer and to have physical screening, as well as (3) comforting and encouraging patients. In addition, discourse purposes in patients' discourses are (1) sharing their experience of cancer and cancer treatment, (2) expressing their feelings, and (3) comforting and encouraging other patients, their families and themselves. These purposes were conveyed through 4 types of speech acts; descriptive, directive, expressive and commissive.

Results of the cognitive – pragmatic analysis on the relation between discourse purposes and conceptual metaphors show that metaphorical uses depend on purposes and highlighting property of each conceptual metaphor, not on type of speech act used to convey their purposes. Doctors and patients, therefore, use all kinds of conceptual metaphors found in this research to describe nature of cancer and its treatment in relation to their highlighting property. Some conceptual metaphors, CANCER IS A FRIEND, CANCER TREATMENT IS WAR and CANCER TREATMENT IS A GAME are mainly used by doctors and patients to comfort and encourage others and themselves and to express their feelings

Department: Linguistics.....

Student's signature: *Worawanna Petchkij*

Field of study: Linguistics.....

Principal Advisor's signature: *K. Hongladarom*

Academic year: 2008.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความรู้ ความอนุเคราะห์และกำลังใจจากคณาจารย์หลายๆท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รศ.ดร. กฤษดาพรรณ หงส์ลดารมภ์ ผู้ที่ให้ทั้งความรู้ทางวินปฏิบัติศาสตร์ ชี้แนะแนวทางในการเรียน การทำวิจัย ให้ความเมตตา ความเข้าใจและกำลังใจ ตลอดการศึกษาและการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร. กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ และผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์ปริชาน รวมทั้ง ผศ.ดร. วิโรจน์ อรุณมานะกุล รศ.ดร. ชัชวดี ศรีลัมภ์ และ อ.ดร. ศิริพร ภักดีผาสุข ที่ได้สละเวลาอันมีค่าของทุกท่านในการอ่าน ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้มีความถูกต้องเรียบร้อย ตลอดจนตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ ศ.ดร. ปราณี กุลละวณิชย์ ศ.ดร. ชีระพันธ์ เหลืองทองคำ ผศ.ดร. กัลยา ดิงสภักดิ์ และอาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์ทุกท่าน ที่ได้มอบความรู้ทางภาษาศาสตร์ด้านต่างๆ ให้คำปรึกษาความปรารถนาดี กำลังใจ และคำแนะนำในการเรียน การสอบต่างๆ เป็นอย่างดี เสมอมา นับตั้งแต่ก้าวเข้ามาเป็นนิสิตภาควิชาภาษาศาสตร์ ขอขอบพระคุณ ศ.ดร. ชาติโกะ อิเคะ อาจารย์ที่ปรึกษาต่างประเทศ ในความเมตตา และคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณแพทย์และผู้ป่วยโรคมะเร็งทุกท่านที่ยินดีเข้าร่วมงานวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณแพทย์และพยาบาลทุกท่านที่ให้การช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลภาษาในโรงพยาบาลต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รศ.นพ. ธันย์ สุภัทรพันธุ์ นพ. นพดล ไสภารัตนาไพศาล ผศ.ดร. สุภาพ อารีเอื้อ ผศ. มณฑา ลิ้มทองกุล อ.สุนทรีย์ เจียรวิทย์กิจ คุณจิตติมา จำนงค์เลิศ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายจริยธรรมการทำวิจัยของทุกโรงพยาบาลที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่าน มา ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณคุณแม่ระเบียบ เพ็ญภักดีและครอบครัว ที่คอยเป็นกำลังใจ ให้ความเข้าใจ และดูแลผู้วิจัยเป็นอย่างดีตลอดการศึกษา ขอขอบคุณเพื่อนผู้ช่วยวิจัยทุกท่าน คุณรัชดา พรหมหนองแสน คุณพรรณิ นิยะะ ในน้ำใจและความตั้งใจในการทำงานเป็นอย่างดี ขอขอบคุณเพื่อนๆ สารวิทยา และเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ นิสิตภาควิชาภาษาศาสตร์ทุกคนในมิตรไมตรี และความช่วยเหลือทางด้านการเรียนเสมอมา

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก จงดลบันดาลให้คุณอาจารย์ทุกท่านและผู้ที่ได้กล่าวนามไปข้างต้น ให้พบแต่ความสุข ความเจริญด้วยเทอญ

ท้ายสุดนี้ ขอขอบคุณอุปสรรคทุกด้านในชีวิตที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนและการทำวิทยานิพนธ์ ที่สอนให้รู้จักชีวิต รู้จักความอดทน รู้จักตนเอง ผู้อื่น สังคม ธรรมชาติของชีวิต จิตใจ และสรรพสิ่งต่างๆ มากขึ้น

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฐ
สารบัญภาพ.....	ฑ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฒ
1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	9
1.3 สมมติฐานการวิจัย.....	9
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	9
1.5 นิยามศัพท์.....	10
1.6 วิธีการนำเสนอข้อมูล.....	11
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
2 ทบทวนวรรณกรรม	
2.1 แนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์.....	13
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่ของอุปลักษณ์.....	22
2.3 ปริงเจต เจตนา และการวิเคราะห์เจตนาปริงเจต.....	29
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการใช้และการสื่อสารด้วยอุปลักษณ์ของนักวิจัยปฏิบัติศาสตร์.....	34
2.4.1 การใช้อุปลักษณ์กับวัจนกรรม.....	35
2.4.1.1 อุปลักษณ์ในฐานะที่เป็นวัจนกรรม.....	35
2.4.1.2 อุปลักษณ์ในฐานะที่เป็นกลวิธีทางภาษา.....	36
2.4.2 การใช้อุปลักษณ์กับกระบวนการทางปริชาน.....	37
2.5 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโรคมะเร็ง.....	43
2.6 อุปลักษณ์และมโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับโรคมะเร็ง.....	47
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1 ประเภทของข้อมูลและแหล่งที่มาของข้อมูล.....	52

บทที่	หน้า
3.1.1	52
3.1.2	54
3.2	56
3.2.1	56
3.2.2	57
3.3	58
3.4	59
3.4.1	59
3.4.2	60
3.4.3	62
3.4.4	64
4	
4.1	67
4.2	78
4.3	88
4.4	97
4.5	105
4.6	117
4.7	127
4.8	136
4.9	142
5	
5.1	150
5.1.1	150
5.1.2	158
5.1.3	160
5.2	164
5.2.1	164
5.2.2	172
5.2.2.1	172
5.2.2.2	177

	ณ
บทที่	หน้า
5.2.3 การปลอบใจให้กำลังใจ.....	180
5.3 สรุปผลการวิเคราะห์เจตนาปริเฉทเกี่ยวกับโรคมะเร็ง.....	183
6 การใช้อุปถัมภ์โรคมะเร็ง	
6.1 คุณสมบัติทางปริชานเรื่อง “การทำให้เด่น” ของมโนอุปถัมภ์.....	186
6.2 มโนอุปถัมภ์กับเจตนาในการสื่อสาร.....	200
6.2.1 มโนอุปถัมภ์กับการสื่อเจตนาของแพทย์.....	201
6.2.1.1 มโนอุปถัมภ์กับการให้ความรู้ของแพทย์.....	201
6.2.1.2 มโนอุปถัมภ์กับการรณรงค์ให้ป้องกันและตรวจคัดกรองโรคมะเร็ง.....	203
6.2.1.3 มโนอุปถัมภ์กับการปลอบใจให้กำลังใจของแพทย์.....	205
6.2.2 มโนอุปถัมภ์กับเจตนาของผู้ป่วย.....	208
6.2.2.1 มโนอุปถัมภ์กับการแบ่งปันประสบการณ์การเจ็บป่วยและการรักษา....	209
6.2.2.2 มโนอุปถัมภ์กับการแสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้ป่วย.....	210
6.2.2.3 มโนอุปถัมภ์การปลอบใจให้กำลังใจของผู้ป่วย.....	217
6.4 สรุปความสัมพันธ์ของมโนอุปถัมภ์กับเจตนา.....	221
6.5 การใช้อุปถัมภ์แบบอื่นๆ.....	223
7 สรุปผลการวิจัยและเสนอแนะ	
7.1 สรุปผลการวิจัย.....	229
7.2 อภิปราย.....	233
7.3 เสนอแนะ.....	241
รายการหนังสืออ้างอิง.....	244
ภาคผนวก.....	251
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	261

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	สรุปจำนวนแพทย์และสาขาของแพทย์ที่เป็นแหล่งข้อมูลภาษาพูดของแพทย์.....	53
2	สรุปจำนวนผู้ป่วยโรคมะเร็งชนิดต่างๆเป็นที่ให้สัมภาษณ์ในงานวิจัยชิ้นนี้.....	55
3	สรุปเจตนาและวัจนกรรมแสดงเจตนาในปริศนทเกี่ยวกับโรคมะเร็ง.....	184
4	คุณสมบัติการเน้นของมโนอุปถัมภ์โรคมะเร็งและการรักษา.....	189
5	สรุปความสัมพันธ์ของมโนอุปถัมภ์กับเจตนาในการสื่อสารของแพทย์และผู้ป่วย	222
5	สรุปความสัมพันธ์ของมโนอุปถัมภ์กับเจตนาในการสื่อสารของแพทย์และผู้ป่วย (แสดงซ้ำ).....	232
4	คุณสมบัติการทำให้เด่นของมโนอุปถัมภ์โรคมะเร็งและการรักษาและผู้ป่วย (แสดงซ้ำ)	233

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ภาพวาดมะเร็งบนปกหนังสือเรื่อง มะเร็งร้ายพ่ายมือ.....	235
2	ภาพมะเร็งจากโฆษณาประชาสัมพันธ์โรงพยาบาลแห่งหนึ่ง.....	236

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิตัวอย่างแสดงการเชื่อมโยงระหว่างสองมโนทัศน์.....	62
แผนภูมิ 1 การเทียบโยงความสอดคล้องในระดับโครงสร้างของมโนอุปถัมภ์ โรคมะเร็งเป็นเชื้อโรค.....	76
แผนภูมิ 2 การเทียบโยงความสอดคล้องในระดับโครงสร้างของมโนอุปถัมภ์ โรคมะเร็งเป็นวัชพืช.....	87
แผนภูมิ 3 การเทียบโยงความสอดคล้องในระดับโครงสร้างของมโนอุปถัมภ์ โรคมะเร็งเป็นสัตว์ร้าย.....	96
แผนภูมิ 4 การเทียบโยงความสอดคล้องในระดับโครงสร้างของมโนอุปถัมภ์ โรคมะเร็งเป็นภัยร้าย.....	104
แผนภูมิ 5 การเทียบโยงความสอดคล้องในระดับโครงสร้างของมโนอุปถัมภ์ โรคมะเร็งเป็นผู้มาเยือน.....	111
แผนภูมิ 6 การเทียบโยงความสอดคล้องในระดับโครงสร้างของมโนอุปถัมภ์ โรคมะเร็งเป็นวัตถุแปลกปลอม.....	126
แผนภูมิ 7 การเทียบโยงความสอดคล้องในระดับโครงสร้างของมโนอุปถัมภ์ การรักษาโรคมะเร็งเป็นการทำสงคราม.....	135
แผนภูมิ 8 การเทียบโยงความสอดคล้องในระดับโครงสร้างของมโนอุปถัมภ์ การรักษาโรคมะเร็งเป็นเส้นทาง.....	141
แผนภูมิ 9 การเทียบโยงความสอดคล้องในระดับโครงสร้างของมโนอุปถัมภ์ การรักษาโรคมะเร็งเป็นเส้นทางการแข่งขัน.....	146